

Eerste waarneming voor Nederland van de Ross' Meeuw,
Rhodostethia rosea (MacGillivray), op Vlieland

door

A. L. SPAANS

(met plaat 1 en 2)

(With summary: First record of the Ross's Gull in the Netherlands)

Op de avond van de 6e juni 1958 nam ik op Vlieland, tijdens een verblijf aldaar voor het R.I.V.O.N. en het Instituut voor Oecologisch Onderzoek, in een plasje in een van de poldertjes ten westen van de Kroonspolders een meeuw waar, die opviel door zijn geringe grootte (aanzienlijk kleiner dan een Kokmeeuw), gedrongen houding, witte kop en zwarte nekstreep. Determinatie met behulp van de „Vogelgids” gaf geen uitsluitsel. Voorlopig hield ik het op een Dwergmeeuw met een afwijkend verenkleed. Enige dagen later was ik in de gelegenheid de door mij waargenomen vogel te determineren met behulp van „The Handbook of British Birds”. Toen bleek, dat ik hoogstwaarschijnlijk met een adult exemplaar van de zeer zeldzame Ross' Meeuw, *Rhodostethia rosea* (MACGILLIVRAY), te maken had.

In de loop van de volgende dagen nam ik de vogel, die opvallend mak was, nog geregeld waar, waarbij de beschrijving van de hierna volgende veldkenmerken werd verkregen.

Formaat tussen Dwergmeeuw en Kokmeeuw. Kleurverdeling: vleugels meeuwgrijs met gedeeltelijk een witte achterrand, buitenvlag van de tweede grote slagpen zwart. Bij de vogel in zittende houding was dit als een duidelijk zwart streepje te zien. Overige delen van de vogel wit, uitgezonderd een smalle, zwarte halsring. Snavel klein en zwart. Poten bleekrood. Bij het vliegen viel op, dat de vogel lange vleugels, geheel lichte vleugelonderkanten en een enigszins wigvormige staart had.

Deze kenmerken duiden ondubbelzinnig op een adult exemplaar van de Ross' Meeuw. Enig spoor van een roze tint in de contour-

veren en staartpennen ontbrak echter, hoewel volgens het „Handboek” adulte exemplaren van deze soort die kleur in zomer en winter zouden vertonen.

Om enige avifaunistische waarde aan mijn waarneming toe te kennen, wendde ik een poging aan de vogel te vangen, teneinde de kenmerken met de vogel in de hand na te gaan. Met behulp van een oud vissersnet, een paar stokken en een stuk vliegertouw slaagde ik erin een zeer primitief slagnet van ongeveer 4 m lengte en 2 m breedte te vervaardigen. Daar de vogel steeds op een bepaalde plaats in het reeds genoemde poldertje kwam fourageren, stelde ik daar mijn net op. Intussen werden waarneming en determinatie op 23 juni bevestigd door Dr. H. N. KLUIJVER te Arnhem, die door mij was gewaarschuwd. Drie dagen na het opstellen van het net deed zich een gunstige gelegenheid voor om de vogel te slaan. Spijtig genoeg brak daarbij het trektouw, waardoor de meeuw wist te ontkomen. Twee dagen later (25 juni) deed zich nogmaals een gunstige gelegenheid voor, waarbij de meeuw werd gevangen. Nadat hij nauwkeurig was beschreven, gemeten en geringd, werd hij dezelfde dag nog losgelaten.

De volgende, aanvullende gegevens noteerde ik van de vogel in de hand:

De halsring werd gevormd door drie boven elkaar gelegen kransen van veertjes, die aan de uiteinden zwart waren. Bij de fouragerende vogel vielen de kransen aan de voorkant over elkaar heen, zodat de indruk werd gewekt, dat de halsring naar voren smaller toeliep en scherper was afgetekend dan naar achteren. Bij de vliegende vogel was wel mooi te zien, dat de halsring zowel naar voren als naar achteren toe even breed was.

Vleugel: grote slagpennen meeuwgrijs, behalve de zwarte buitenvlag van de tweede grote slagpen. Het zwart begon op ongeveer $\frac{1}{3}$ van de lengte van de slagpen en hield reeds op ongeveer 3 cm van de top op. Schacht grote slagpennen: bovenkant grijs, onderkant wit. Kleine slagpennen meeuwgrijs met een witte top van 2—3 cm. Schacht kleine slagpennen aan boven- en onderzijde wit. Rest van de vleugel meeuwgrijs. De normaal opgevouwen vleugels staken 45 mm buiten de twee middelste staartpennen uit. Uiteinden grote slagpennen aanzienlijk gerafeld en afgesleten. Onderkant vleugel geheel meeuwgrijs.

Staart wigvormig, middelste pennen 110 mm, buitenste 18 mm korter. Alle staartpennen wit, eveneens sterk gerafeld en afgesleten. Snavel zwart. Ogen donkerbruin met een donkerblauwe pupil. Poten bleekrood, nagels zwart.

Ook met de vogel in de hand konden geen roze tinten in contouren en staartpennen worden vastgesteld.

De meeuw fourageerde steeds in een zandig poldertje ten westen van de Kroonspolders. Dit poldertje was in die tijd vrij drassig. Een groot gedeelte ervan werd ingenomen door het plasje, waarin

Foto Jan P. STRIJOS, copyright.

Fig. 1. Ross' Meeuw (*Rhodostethia rosea*), Vlieland, 27 juni 1958.

Foto Mr. J. KIST

Fig. 2. Ross' Meeuw (*Rhodostethia rosea*), Vlieland, 29 juni 1958.

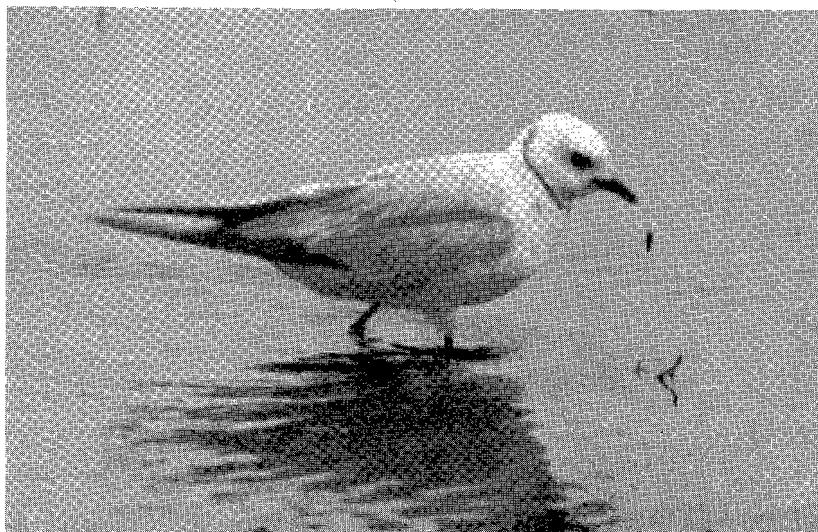

Fig. 3. Ross' Meeuw (*Rhodostethia rosea*), Vlieland, voedselzoekend, 29 juni 1958.

Foto Mr. J. KIST

Fig. 4. Ross' Meeuw (*Rhodostethia rosea*), Vlieland, vliegend, 29 juni 1958.

Foto Mr. J. KIST

ik de vogel ook voor de eerste maal had waargenomen. De randen van het plasje waren drooggefallen, waardoor een slikkerig strandje was ontstaan. De vegetatie van het begroeide deel bestond hoofdzakelijk uit Ronde rus (*Juncus gerardi*) en Melkkruid (*Glaux maritima*). Hierin waren enkele afgeplagde, eveneens vrij slikkerige stukken, waarop enkele ondiepe plasjes stonden. Het bovengenoemde strandje, het ondiepe randgedeelte van het plasje en de slikkerige, afgeplagde stukken vormden het terrein, waar de vogel in hoofdzaak zijn voedsel zocht. Nooit zag ik hem in diep water fourageren. Slechts twee keer trof ik hem in water van meer dan 1 dm diepte aan, beide keren zwemmend (het "Handbook" zegt: "never observed swimming"). De tweede maal zwom hij het riet in. Mogelijk bevond hij zich toen al in een minder goede conditie. Even daarvoor zag ik, dat hij bij mijn nadering dekking zocht op het droge tussen de lage Duindoorns (*Hippophae rhamnoides*). Opvallend was, dat hij zich zelden in gezelschap van andere vogels bevond. Deze dulde hij zelfs niet in zijn nabijheid. Diverse keren joeg hij een Tureluur, die te dicht in zijn onmiddellijke omgeving kwam, weg. Wanneer hij fourageerde, liep hij in een zeer rustig tempo steeds hetzelfde traject, nu eens links dan eens rechts of vóór zich pikkend. Ik zag hem bij het pikken geen kringetjes in het water vormen. Blijkbaar raakte hij dus daarbij niet de oppervlakte van het water. Bij een nader onderzoek bleek, dat in het plasje veel Amphipoden (*Gammarus spec.*) zwommen. Op de oppervlakte van het water bevonden zich zeer veel vliesvleugelige insecten van bijna 1 cm grootte.

In dit poldertje zag ik de meeuw nooit rusten; dit geschiedde in een overeenkomstig terrein in de 4e Kroonspolder. Een plasje ontbrak daar echter. Karakteristiek was, dat hij altijd met het lichaam op de grond zat, soms met de kop in de veren van de rug. Fourageren deed hij echter altijd in het kleine poldertje met het plasje, tenzij hij hieruit werd opgejaagd. Hij keerde dan echter altijd weer spoedig naar zijn oude plaats terug.

De vogel was niet schuw. Meestal was hij tot op minder dan 10 meter afstand te benaderen. Later werd hij wat schuwer. Mogelijk was dit een gevolg van de grote belangstelling, die voor hem aan de dag werd gelegd. Wanneer hij werd opgejaagd, klonk soms een kort, afgebeten, tamelijk hoog „kjoë”. Steeds echter één maal, nooit meer keren achter elkaar.

Op 15 juni werd de vogel waargenomen door de heer B. BRAKEL en zijn vrouw. Zij vertelden mij een meeuw gezien te hebben, die zij voor een Dwergmeeuw hielden, op dezelfde plaats waar ik de Ross' Meeuw ook waarnam. De vogel schijnt gemakkelijk met een Dwergmeeuw verward te kunnen worden. In Duitsland werd in december 1953 ook een Ross' Meeuw waargenomen, die aanvankelijk voor een Dwergmeeuw was gehouden (SCHMIDT & KÖNIG, 1954).

Op 15 juli vond ik een dode Ross' Meeuw aangespoeld tegen de glooiing aan de wadkant van het eiland ter hoogte van de

Lange Paal. De dode meeuw was reeds de vorige dag aldaar gevonden door een Duitse toerist, die een ring van de vogel had afgehaald en had overhandigd aan een ambtenaar van de Rijkswaterstaat, die mij de ring later toonde. Toen bleek, dat de vogel de Ross' Meeuw was, die ik 3 weken tevoren ten westen van de Kroonspolders had geringd.

De dode meeuw werd ter preparatie opgezonden naar de heer H. E. PEETERS te 's-Gravenhage. Deze deelde mij later mede, dat bij het prepareren bleek, dat het een ♀ betrof met een zeer kleine eierstreng en een nog niet geheel verbeend schedeldak. Deze feiten zouden erop kunnen wijzen, dat wij te maken hebben met een nog niet geslachtsrijp exemplaar, hoewel de meeuw, behoudens het ontbreken van roze tinten in de contourveren en staartpennen, een volwassen kleeft heeft. Dit ontbreken van roze tinten houdt wellicht verband met de jeugdige leeftijd.

Voorts deelde de heer PEETERS mij mede, dat de vogel erg vermaarder was, een groot aantal luizen had en op de dag, dat hij de vogel ontving (16 juli), al minstens vier dagen dood moet zijn geweest. Op 9 juli d.a.v. zag ik de meeuw voor het laatst levend op de oude plaats in het poldertje. De volgende dag is hij, naar de heer W. FABER mij vertelde, door hem nog levend gezien op het Noordzee-strand achter de Meeuwenduinen.

Miss Th. CLAY van het Britse Museum v. Nat. Historie determineerde de haar toegezonden luizen als ♂♂ en ♀♀ van de in 1952 ontdekte soort *Quadriceps bryhi* (Timmermann), fam. Philopteridae; hiervan waren tot nu toe slechts 3 ♀♀ bekend.

De maaginhoud werd later doorgezonden aan de heer C. SWENNEN te 's-Gravenhage. Deze berichtte mij, dat de inhoud bestond uit:

- a. enkele fragmenten van borststukken en vleugels van kleine, vliegende insecten;
- b. enkele fragmenten van Amphipoden, vermoedelijk *Gammarus* spec., in totaal hoogstens twee dieren;
- c. 3 schelpen van *Hydrobia ulvae* (Wadslakje) van respectievelijk $4\frac{1}{2}$, $3\frac{1}{2}$ en 3 mm lengte, 1 operculum van *Hydrobia ulvae*;
- d. enkele takjes van *Enteromorpha* spec., te weinig materiaal om een soort te herkennen. Enkele sprietten met kenmerken van *Enteromorpha prolifera*;
- e. een blaadje van *Sphagnum* spec.;
- f. een takje van een folieus levermos;
- g. 1 stukje hout van ongeveer 7 mm lengte en 1 mm breedte;
- h. 21 lintwormen, enkele Nematoden en 2 Trematoden.

De onder h genoemde dieren werden door de heer SWENNEN voor nader onderzoek opgezonden naar het Instituut voor Veterinaire Parasitologie en Parasitaire Ziekten der Rijksuniversiteit te Utrecht. De resten van Amphipoden en kleine, vliegende insecten bevestigden mijn vermoeden, dat een deel van het voedsel van de Ross' Meeuw werkelijk bestond uit de reeds eerder genoemde dieren, die ik in het plasje waar hij vaak fourageerde, had gevonden.

Van de dode meeuw werd een balg gemaakt, terwijl de meeste delen van het skelet werden geprepareerd. Het ligt in de bedoeling de balg, het skelet en de maaginhoud te doen berusten in het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie te Leiden.

Hieronder volgen de maten van de Ross' Meeuw, vergeleken met de maten, die het "Handbook" vermeldt. De tussen haakjes geplaatste maten zijn afkomstig van de levende meeuw. De andere maten zijn opgenomen van de balg.

"The Handbook of British Birds"	De Ross' Meeuw van Vlieland
Vleugel ♀ 238—263 mm	Vleugel 247,5 (258) mm
Staart 92—126 mm	Buitenste staartpennen 92 (92) mm
	Middelste staartpennen 110 (110) mm
Tarsus 28—30 mm	Tarsus 30,5 (31) mm
Snavel vanaf het verenkleed 18—20 mm	Snavel vanaf het verenkleed 19 (19) mm

Een interessante beschrijving van de geschiedenis van *Rhodostethia* is te vinden bij FISHER & LOCKLEY (1954). Deze noemen hem een van de meest geheimzinnige vogels van de wereld. Het „Handbook” vermeldt: „very few ornithologists have seen this gull alive”.

De vogel werd voor de wetenschap voor het eerst ontdekt in 1823 aan de oostkust van het Melville Schiereiland in het noorden van Canada door de tweede expeditie van W. E. PARRY, die op zoek was naar een noordwestelijke doorvaart (FISHER & LOCKLEY 1954). De vogel werd door MACGILLIVRAY in 1824 beschreven naar een door de expeditie van PARRY meegebracht exemplaar.

De meeste waarnemingen, die FISHER & LOCKLEY (1954) vermelden, zijn afkomstig van poolreizigers, die getracht hebben de Noordpool te bereiken.

Zomerwaarnemingen uit de maanden juli en augustus zijn bekend: ten noorden van Spitsbergen door ROSS in 1827, tussen de delta van de Lena en de Noordpool door NANSEN in 1894, op Kaap Flora op het Northbrook Eiland door JACKSON in 1897 en tussen Noord-oost Land en Frans Jozef Land door ANDRÉE in 1897.

De waarneming van NANSEN betreft acht meeuwen, die hij in augustus 1894 vanaf de Fram heeft geschoten. Later zagen NANSEN en JOHANSEN, toen zij de Fram hadden verlaten, tussen 11 juli en 8 augustus 1895 op ongeveer 30 mijl ten noordoosten van Hvidtenland (noordoostelijk deel van Frans Jozef Land) weer Ross' Meeuwen. Nadien namen zij ten zuiden en ten westen van Hvidtenland deze vogels niet meer waar. De bemanning, die op de Fram was achtergebleven, zag omstreeks die tijd eveneens verschillende malen deze meeuw. De waarneming van JACKSON betreft slechts één adulte vogel op 5 juli 1897. JACKSON heeft drie jaar op Kaap Flora doorge-

bracht en verleende NANSEN gastvrijheid in zijn kamp tijdens de winter van 1896—1897.

ANDRÉE probeerde aan het einde van de vorige eeuw met een ballon de Noordpool te bereiken. Tussen Noordoost Land en Frans Jozef Land heeft men in 1930 de stoffelijke resten en de laatste dagboeken van hem gevonden. Hij meldt in het logboek op 120 mijl ten noorden van de ramp tussen 25 juli en 30 augustus 1897 minstens vijftien en waarschijnlijk zeventien waarnemingen van *Rhodostethia*. Uit de maanden september en oktober vermelden FISHER & LOCKLEY (1954) waarnemingen uit de omgeving van het Wrangel Eiland door DELONG en NEWCOMB in 1879 en van Kaap Barrow door MURDOCH in 1881 en BROWER tot 1945.

Amerikaanse onderzoekers zaten in 1879 met hun schip, de „Jeanette” van G. W. DELONG, vastgevroren in het ijs in de omgeving van het Wrangel Eiland. Toen zij met het ijs langzaam meedreven naar de meest noordelijke van de Nieuw Siberische Eilanden, zagen zij op 6 september 1879 grote aantallen van deze vogels boven het Noordsiberische drijfij. R. L. NEWCOMB schoot acht exemplaren ervan in oktober van hetzelfde jaar. Van 12 op 13 juni 1881 strandde het noodlottige schip niet ver van het Henrietta Eiland. De expeditie redde de verzameling. Er volgde een moeizame tocht over het ijs via het Bennet Eiland over de Laptev Zee naar de delta van de Lena. DELONG en vele anderen stierven op deze tocht en allen leden veel ontberingen. NEWCOMB wist echter van de verzameling drie kostbare huidjes onder zijn kleren te bewaren.

BROWER woonde tot 1945 op Kaap Barrow. Hij meldde, dat ieder jaar op donkere dagen in september en oktober met noordenwind grote aantallen van deze vogels bij Kaap Barrow verschenen. Ze verdwenen even plotseling als ze gekomen waren en verschenen dan weer niet eerder dan het volgende jaar.

SNIJDER (1957) vermeldt voor Canada behalve de waarneming aan de oostkust van het Melville Schiereiland ook nog een op Boothia en twee in de omgeving van Cornwallis Eiland. Deze waarnemingen vielen allen buiten het broedseizoen.

SALOMONSEN & JOHANSEN (1950—1951) noemen nog een waarneming aan de Melville Baai en een aan de oostkust van Groenland.

Incidentele waarnemingen van telkens één vogel uit Europa zijn bekend van:

Engeland, York (1846 of 1847), Helgoland (1858), Sardinië (1906), Frankrijk, Dép. Vendée (1913), de Faroer (1863, 1922 en zomer 1927), de Shetland Eilanden (1936), Noorwegen, Mehamn, Finmarken (1909), 30 km ten zuidwesten van Stavanger (1949), en Duitsland, Hamburger Hallig (1953).

De in dit artikel beschreven waarneming is de eerste voor ons land. In totaal is deze vogel voor zover bekend ongeveer 12 maal in

Europa buiten Rusland waargenomen. Tot nu toe waren de meeste waarnemingen uit de wintermaanden en het vroege voorjaar bekend (3 × in december, 2 × in januari, 2 × in februari, 1 × in april, 1 × in mei, 1 × zomer, 1 × herfst). De waarneming op Vlieland vormt dus tevens de tweede zomerwaarneming in Europa.

Broedgebied:

In de zomer van 1905 verzamelde S. A. BUTURLIN 38 huidjes en 36 eieren in de delta van de Kolyma (FISHER & LOCKLEY, 1954). Volgens DEMENTIEV c.s. (1951) broedt de soort in deze delta tot aan Sredne Kolymsk, verder eveneens aan de Indigirkarivier tot aan Abuj en in de delta van de Alazeja. Mogelijk ook aan de mondingen van de Jana, Khroma en Bolshaja Baranikha; de laatste rivier ligt een 1000 mijlen oostelijk van de Kolyma. Het broedgebied zou zich dan ongeveer uitstrekken tussen 67°—70° N.Br. en 142°—160° O.L. Een goed overzicht geeft ook GROTE (1942).

Op West-Groenland werden op 15 juni 1885 aan de Disko Baai twee exemplaren en twee eieren van de Ross' Meeuw verzameld. Dit paar broedde tussen de Noordse Sterns (BUTURLIN, 1906). Meer broedgegevens van West-Groenland vermeldt, zover mij bekend, de literatuur niet. Wel werden in de loop der jaren tussen midden mei en midden juni 18 exemplaren bemachtigd aan de westkust van Groenland tussen de Godthaab Fjord en het District Jakobshavn, waarvan 10 aan de Disko Baai. Het waren adulte vogels, waarvan er twee in broedconditie waren, te Godthaab in 1880 en te Christiaanshaab in 1927 (SALOMONSEN en JOHANSEN, 1950—1951).

Summary: First record of the Ross's Gull in the Netherlands. The author observed a specimen of the Ross's Gull on the island of Vlieland on June 6th, 1958. It was identified as Ross's Gull on account of the presence of a dark ring around the neck, the small black bill, the red legs and feet, the pale coloured underside of the wings, the wedge-formed tail and the absence of black on the upperside of the wings, except on the outer web of the second primary. Though in adult plumage, the head and breast were not rose flushed. It took five days before the specimen could be caught in a primitive net. After having been measured and ringed it was set free again. The worn condition of the tail-feathers made it difficult to observe the wedge-form of the tail. The measurements showed, however, that the middle tail-feathers were undoubtedly longer than the outer ones. Twice the bird has been seen swimming. Foraging always took place in a muddy part on the edge of a pool in a small polder. It rested in a sitting attitude. The specimen has been found dead 7 km from the place of ringing on July 15th, 1958.

Literatuur

- DEMENTIEV, G. P., c.s. (1951): Ptitsy sovetskogo sojuza, vol. 3, pp. 427—428.
FISHER, J. and R. M. LOCKLEY (1954): Seabirds. London.
GROTE, H. (1942): Was wissen wir über das Brutgebiet der Rosenmöwe? Beitr. Fortpflanzungsbiologie der Vögel 18, pp. 16—18.
LØVENSKIOLD, H. L. (1950): Handbok over Norges Fugler 5, p. 785.
SALOMONSEN, F. (1935): Zoology of the Faroes. Aves, p. 94.
— and G. JOHANSEN (1950—1951): Grønlands Fugle. Kopenhagen.
SCHMIDT, G. A. J. und D. KÖNIG (1954): Fund einer Rosenmöwe, *Rhodostethia rosea* (MacG.), in Deutschland, Journ. f. Ornith. 95, pp. 411—412.
SNIJDER, L. L. (1957): Arctic Birds of Canada. Toronto-London.
WITHERBY, H. F., c.s. (1952): The Handbook of British Birds, vol. 5. London.